

SKOGENS SKATTER

Gröna rum i Ullebergsskogen.

Användbar råvara

Under ängsbrukets tid från järnåldern fram till 1800-talet var skogen till stor del boskapens betesmark. Ved och timmer valdes noggrant och plockades ut i små mängder för det egna hushållet. Svårtillgänglig och blöt mark lämnades oftast orörd. I takt med befolkningsökningen under 1700- och 1800-

talen ökade skogsavverkningen. Man behövde trä till produktion av bland annat pottaska, tjära och kol. Under mitten av 1800-talet började Sverige exportera sågat virke, och snart fanns sågverk vid varje vattendrag. På 1900-talet har stora förändringar skett inom skogsbruket. I stort sett all skog brukas i dag i syfte att bli virke, ved eller pappersmassa.

Stjärtmesen behöver stora skogsområden. Den häckar oftast i strandskog och sumpskog. Foto: Jan Larsson

Från urskog till granplantering

Tänk dig en riktig trolldskog där grenarna knarrar på gamla knottiga träd och barken är överväxt

av lavar. Döda trädstammar ligger omkullfallna här och var och en del har nästan försvunnit in i markens mosstäcke. På torra bergshällar knastrar renlaven under fötterna, men i dalen är luften fuktig och skosulan ger ifrån sig ett smackande ljud i den blöta vitmosan. Ute på mossen står döda, torra trädstammar med upphackade bohål. En hackspetts ihärdiga trummande bryter tystnaden.

En riktig urskog har aldrig brukats av människan och någon sådan skog har vi knappast kvar i Sverige. Det närmaste vi kan komma en obrukad skog kallar vi naturskog. En modernt brukad skog i Sverige består oftast av enbart granar i samma ålder. Döda träd tas bort och våtmarker har dikats ut. Marken är ibland gödslad och plöjd. En sådan skog är fattig på arter och har ofta en svag motståndskraft mot till exempel rötangrepp, brand och storm. I våra modernt brukade skogar har vissa inslag blivit ovanliga, som t.ex. brunnen skog, lövskog, gamla träd, våta marker, betad skog och död ved.

Död ved lever!

Bristen på död ved är troligen det största enskilda hotet mot den biologiska mångfalden i skogen. Många mossor, lavar, svampar och insekter lever i och av död ved. Arterna varierar i olika trädslag och i olika stadier av träets nedbrytning. Hackspettar, gröngölingar, trädkrypare med flera fåglar äter larver och insekter i den murkna veden. Trädens håligheter används av många djur som sovplats, gömsle, för övervintring eller för häckning.

Kattugglan föder gärna upp sina ungar i en ihålig trädstam. Foto: Jan Larsson

Gnagspår på en död björkstam.

Betydelsefulla bränder

Innan vi blev så duktiga på att bekämpa bränder var brand en naturlig störning som hade stor betydelse för skogens utseende. Vissa växter, svampar och insekter är helt beroende av att skogen brinner, andra gynnas starkt av det. Många arter gynnas av den lövträdsfas som växer upp efter branden. Svedjenäva och brandnäva är två sällsynta blommor vars frön kan ligga länge i marken och vänta på en brand, då först aktiveras fröna att gro. Vid en brand drabbas granen hårt. Lågorna får snabbt fart i de lågt växande grenarna. Tallen, som har grenarna samlade i toppen klarar sig bättre undan lågorna. Tallens bark är också mer brandtålig. Skogens mosaik av våtmarker hejdar brandens fart, såtillvida våtmarkerna inte dikats ut förstås. I en skog som regelbundet brinner, finner man granarna kring de blöta markerna, medan tallen står på de torra.

Skogsbränder är naturliga störningar som tidigare formade skogens utseende.

